

Pieter Meulendijks

Vietnamese historici, 'de nieuwe geschiedenis' en oorlogshelden

In 2016 publiceerde Pieter Meulendijks *Een nieuwe geschiedenis van Vietnam*, een overzicht van de geschiedenis van Vietnam met aandacht voor het eigentijdse gebruik van het verleden.¹ Een voorbeeld van dit laatste is de wijze waarop Vietnamese historici na 1954 de geschiedenis van hun land herschreven, opdat dit de regering en de Communistische Partij welgevallig was en het tegelijkertijd paste bij de oorlogssituatie. Het leidde tot de officieel vastgelegde visie ('de nieuwe geschiedenis') dat de drijvende kracht in het verleden het verzet tegen agressie van buitenaf en het streven naar eenheid was. Het was een beeld dat in strijd was met de feitelijke situatie in het verleden. De regering wilde bovendien oorlogshelden een plaats geven in het nieuwe geschiedbeeld. Ook in dit opzicht kreeg de eigentijdse behoefte de voorrang boven de feiten.

'De nieuwe geschiedenis': een eigentijds beeld van het verleden

Na de overwinning op de Fransen in 1954 en de definitieve vestiging van de onafhankelijke Democratische Republiek Vietnam (DRV) in het noorden van het huidige Vietnam herschreven Noord-Vietnamese historici het verleden van Vietnam op een wijze die nauw aansloot bij de politieke aspiraties van de leiders van de Vietnamese Arbeiders (Communistische) Partij en de regering in Hanoi. De nieuwe machthebbers wilden door middel van een hen welgevallige voorstelling van de geschiedenis vooral hun eigen machtspositie en beleid legitimeren. Het was in de eerste plaats van belang dat de geschiedschrijvers onderstreepten dat er sprake was van een ondeelbare socialistische Vietnamese staat met als hoofdstad Hanoi en dat

dit de logische uitkomst was van een millennia durend geschiedproces.² Een voorbeeld hiervan was de gerichte opdracht die het Nationaal Congres van de partij in 1955 aan de historici gaf om de vechtlust van de Vietnamezen te onderstrepen.

Communistische historici die nauw waren verbonden met het door de staat in 1953 gecreëerde Comité van Onderzoek en vanaf 1959 met het Instituut voor Geschiedenis, spraken over ‘de nieuwe geschiedenis’. Het was een geschiedschrijving waarbij het accent niet mocht liggen op het verhaal van de dynastieën en elites, maar volgens het marxistische ideaal bij de boeren, soldaten en arbeiders. Het moest ook een geschiedenis zijn die een lineair verlopende evolutie liet zien, een ontwikkeling die onherroepelijk en noodzakelijkerwijs uit moest komen bij de Augustusrevolutie van 1945 en het uitroepen van de Vietnamese onafhankelijkheid door Ho Chi Minh op 2 september 1945. In dit nieuwe geschiedbeeld was geen plaats voor het gegeven dat de oorlogen die sinds 1945 in Vietnam plaatsvonden ook burgeroorlogen tussen Vietnamezen waren. Een dergelijke vaststelling paste niet in het door de staat en de partij gewenste beeld dat het Vietnamese volk eensgezind – dat wil zeggen inclusief de 53 minderheden – steeds tegen de indringers van buitenaf streed. Die buitenlandse vijanden waren in het verre verleden de Chinese keizers, vanaf het midden van de negentiende eeuw tot 1954 de Fransen en in de jaren zestig en zeventig de Amerikanen met hun vermeende stromannen in Zuid-Vietnam. Het was niet een geschiedenis van verval en achterstelling, maar een verhaal dat de nadruk legde op het succes tegen de aanvallers.

Fig. 1 Tempel in Ho Chi Minhstad waar de Hungkoningen worden vereerd (foto auteur).

Voor de communistische historici bleek het niet eenvoudig om overeenstemming te bereiken over de definitieve versie van het geschiedverhaal. Zij waren het niet eens over de periodisering, discussieerden over de moeilijke kwestie of men de minderheden tot de Vietnamese natie kon rekenen en legden het accent op verschillende perioden in het verleden voor wat betreft de betekenis die deze hadden voor de ontwikkeling van Vietnam en zijn cultuur. De opdracht van de politieke leiders en aanvankelijk ook het uitgangspunt van de historici was de geschiedenis volgens een

aan Stalin ontleende marxistische periodisering in vijf fasen in te delen, respectievelijk primitief communisme, slavernij, feodalisme, kapitalisme en communisme. Ofschoon de partijleiders er regelmatig op aandrongen het hierover eens te worden, slaagden de historici er niet in een definitieve visie naar buiten te brengen. Een belangrijke belemmering voor dit grotendeels op de ontwikkeling van de economische verhoudingen gebaseerde model vormde de rode draad die partijleiding en historici in het verleden wilden leggen van de onophoudelijke strijd tegen indringers van buitenaf. Toen in 1971 en 1983 de twee delen van de officieel goedgekeurde Vietnamese geschiedenis verschenen ontbrak de indeling naar marxistisch model dan ook en was er – zoals voorheen ook het geval was geweest – veel aandacht voor de rol van de dynastieën in het verleden. In het geschiedbeeld van ‘de nieuwe geschiedenis’ gold ook voor de minderheden dat zij zich tegen buitenlandse agressie hadden verzet. Voor het gemak werd daarbij over het hoofd gezien dat die ‘buitenlandse’ agressors voor hen niet zelden de Viet waren geweest.³

Naast de periodisering en de relatie met de minderheden verschilden Noord-Vietnamese historici van mening over de vraag naar de oorsprong van de Vietnamese cultuur en het wezen daarvan. De regering en de partijleiding hadden met deze vragen in 1955 niet zoveel moeite. De nieuwe nationale cultuur moest volgens hen een aantal kernwaarden hebben. Zij noemden optimisme, gezondheid, inspirerend voor de productiviteit, liefde voor werken en de klasse, patriottisme en gerichtheid op (politieke) strijd. Een vraag die historici zich hierbij stelden was hoe men de Augustusrevolutie van 1945 moest duiden: als de vernietiging van het feodalisme, in het kader van een klassenstrijd tussen arbeiders en boeren tegen de bourgeoisie of als een nationalistische opstand tegen het kolonialisme? Gezien het door de staat bepleite belang van een eensgezinde strijd tegen de bedreigende krachten van buitenaf kreeg dit laatste in de geschiedwerken de meeste aandacht.

Ook het streven om de culturele invloed van China te mitigeren leidde ertoe dat historici op zoek gingen naar diepere krachten die alle Vietnamezen gemeenschappelijk hadden. Zij vonden deze in belangrijke mate bij de boeren in de dorpen; die waren immers niet ‘besmet’ met de elitaire Chinese cultuur uit het verleden. Historici van ‘de nieuwe geschiedenis’ gaven boeren hun eigen plaats in de geschiedenis als degenen die zich verzetten tegen onderdrukking en een belangrijke bijdrage leverden aan het slagen van de revolutie van de partij of wier volksverhalen het wezen van de Vietnamese cultuur uitdrukten. Hier was natuurlijk sprake van een pragmatisch gebruik

van de beschreven en voor een deel veronderstelde houding van de boeren in het belang van de DRV.

Historici kwamen uiteindelijk in de loop van de jaren zestig in de *slipstream* van de leiders van de partij tot de conclusie dat het wezen van de Vietnamese cultuur – en bijgevolg de drijvende kracht in de Vietnamese geschiedenis – het verzet tegen agressie van buitenaf en het streven naar eenheid was. Zij schetsten een opeenvolging van succesvolle Vietnamezen die hun bijdrage hadden geleverd en schroomden daarbij niet hen te gebruiken voor een analogie met het heden. De Trungusters misten in de eerste eeuw na Christus de steun van de bevolking; dat was gelukkig nu voor de revolutionaire strijders in hun oorlog tegen de Amerikanen anders. En ook andere figuren uit de geschiedenis van Vietnam werden op deze wijze ingezet. Het waren ontwikkelingen die op een natuurlijke wijze doorliepen in de strijd tegen de Franse en Amerikaanse agressors in de twintigste eeuw en tegen de met de laatsten samenwerkende regering van Zuid-Vietnam, die daardoor de eenheid van Vietnam bedreigde. Tran Huy Lieu, de belangrijkste historicus in dienst van de staat, drukte het helder uit: ‘Zoals iedereen weet, is onze nationale geschiedenis de geschiedenis van een voortdurende strijd tegen invasies; en zo, werden wij al vroeg een heldhaftig volk.’⁴ Elementen die ook tot het wezen van de Vietnamese cultuur en geschiedenis behoorden, zoals een overwegend vreedzame relatie met China met een krachtige cultuuroverdracht, tegenstellingen tussen de regeringen en degenen over wie zij regeerden, etnische conflicten, spanningen tussen delen van de bevolking, eigen ontwikkelingen of kenmerken van bepaalde regio’s, de grote invloed en de langdurige machtspositie van de Cham ten zuiden van Hue of van de Khmer in de Mekongdelta en de vele onderlinge oorlogen, werden allemaal genegeerd in ‘de nieuwe geschiedenis’.

Wat de historici ook duidelijk wilden maken was dat Vietnam niet een minder goed gelukte, verkleinde versie van China was, die steeds onderworpen was geweest aan de grote nabuur. Er was immers voortdurend en met succes verzet geweest tegen een overheersing door China. En bovendien construeerden zij oudere Vietnamese dynastieke wortels dan de oudste Chinese dynastie de Xia. Men maakte daarvoor gebruik van de geschiedschrijver Ngo Si Lien uit de vijftiende eeuw die de Vietnamese geschiedenis had uitgerekt tot de Hungkoningen en hun koninkrijk Van Lang. De oorsprong van Vietnam lag volgens hem in het jaar 2879 voor Christus, dat wil zeggen ruim zeshonderd jaar voor het begin van de Xiadynastie. Wat voor Ngo Si Lien nog voor een belangrijk deel een

Fig. 2 Standbeeld van Tran Hung Dao bij zijn tempel in Ho Chi Minhstad (foto auteur).

literair procedé was geweest om de ouderdom van de Vietnamese staat aan te tonen, werd voor de historici van 'de nieuwe geschiedenis' nu de historische werkelijkheid en de mythische Hungkoningen uit het derde millennium voor Christus werden zo tot historische figuren en proto-Vietnamezen gemaakt. Dit betekende een duidelijke breuk met de opvattingen van Franse en andere Europese historici. Die hadden namelijk in het interbellum geschreven dat het koninkrijk Van Lang van de Hungkoningen nooit had bestaan en dat sprake was van foutieve vertalingen uit een Chinese bron.⁵

Oorlogshelden als een gecreëerde behoefte

Helden uit de Vietnamoorlog kregen ook hun plaats in het nieuwe geschiedbeeld. Onmiddellijk na de dood van president Ho Chi Minh in 1969 begonnen de leiders van de Vietnamese Arbeiderspartij met de herschepping van het historische beeld van Ho Chi Minh naar hun eigen behoefte. Het bedrog begon meteen na zijn overlijden. Hij overleed op 2 september 1969, de Vietnamese Onafhankelijkheidsdag, aan een hartaanval, maar dat werd pas de volgende dag bekendgemaakt. Een belangrijkere daad van partijleider Le Duan was het negeren van Ho's wensen in diens testament. Ho had daarin vastgelegd dat hij wenste te worden gecremeerd en dat zijn as daarna in de drie delen van Vietnam zou worden begraven. De leiders van de partij besloten alle fragmenten uit zijn testament weg te laten die verwezen naar een crematie of de verspreiding van zijn as en organiseerden op 9 september een grote begrafenisplechtigheid in Hanoi. Zijn lichaam werd bewaard, opdat het te zijner tijd in een nieuw te bouwen mausoleum kon worden tentoongesteld. In 1975 was dit mausoleum gereed.⁶

De partijleiding probeerde na het overlijden van Ho haar eigen machtspositie en gezag te versterken door zich nadrukkelijk in de traditie van de eerste president te plaatsen. Discussies die tussen de leiders plaatsvonden over de toekomstige koers van het land werden vaak gelegitimeerd met een beroep op een bepaalde lijn die Ho zou hebben voorgestaan. Daarbij werden revolutionaire gedrevenheid, theoretische kwesties waarmee Ho zich veelal nooit had beziggehouden, de noodzaak van goede internationale contacten

of het geven van de voorkeur aan de binnenlandse ontwikkelingen in wisselende gradaties aan Ho toegeschreven. Het gevolg hiervan was dat in de laatste drie decennia van de twintigste eeuw het historische beeld van Ho Chi Minh zoals dat door Hanoi werd uitgedragen regelmatig verschoof. Naast deze officiële 'Ho-beelden' vond vooral een proces van popularisering van Ho's leven door de bevolking plaats, die daarbij werd gestimuleerd door de partij. De vele altaren in de steden en dorpen met zijn portretten getuigden hiervan. De partij leverde een belangrijke bijdrage aan de popularisering door de bouw van een mausoleum en door Ho daar op te baren. Hij werd hierbij geplaatst in de traditie van andere groten in de Vietnamese geschiedenis: de mythische figuren uit de prehistorie Lac Long Quan en Au Co, de Trungzusters, de veldheren Ngo Quyen en Tran Hung Dao en de staatslieden Le Loi en Nguyen Trai. Langs deze weg kreeg hij evenals zijn 'voorgangers' een geestelijk of goddelijk aanschijn en raakten zijn oorspronkelijke individuele persoonlijkheid en opvattingen steeds meer vervormd. Zijn soberheid en zuiverheid kregen daarbij nadrukkelijk aandacht.

Het waren trekken die men ook aantreft in de met de nodige fantasie gecomponeerde biografie van Ho's opvolger Ton Duc Thang. Dit was een bescheiden en weinig krachtig figuur. Dat belette de leiders van de partij niet om diens historische beeld in zijn officiële biografie heel anders te laten toonzetten en van hem een supermens zonder fouten te kunnen maken. Men fabriceerde zelf revolutionaire daden van hem in Europa in de nasleep van de Eerste Wereldoorlog toen hij in dat werelddeel verbleef. Hij zou als matroos op een Frans oorlogsschip dat deelnam aan de Russische burgeroorlog van 1917-1920 de kant hebben gekozen van de communisten. Op deze wijze verbond men het Vietnamese communisme met de Russische revolutie van 1917. Van deelname aan dergelijke activiteiten door de latere president zijn echter door westerse historici nooit sporen gevonden. De omvorming van Ton Duc Thangs historische beeld naar de wensen van de partij gaat zo ver dat in zijn geboortedorp My Hoa Hung in de Mekongdelta een heiligdom aan hem is gewijd. Daar wordt hij in religieuze vormen voorgesteld en evenals Ho eerder opgenomen in de traditie van de als geesten vereerde helden uit het Vietnamese verleden die het land tegen indringers van buitenaf en de rechtmatige regering tegen binnenlandse opstanden beschermden. Zijn geboortehuis werd in 1984 een cultuurhistorisch monument, er kwamen een heiligdom, een aan hem gewijd altaar en een museum. De aanleg van

wegen, bruggen en elektriciteit moesten het dorp gemakkelijker bereikbaar maken. In de herdenking van Ton Duc Thang werden waarden naar voren gehaald die als voorbeeld van goed staatsmanschap werden gezien: eenvoud, opofferingsgezindheid, onbaatzuchtigheid en trouw. Er werd op deze wijze een ideaaltypisch beeld gecreëerd van de wijze waarop de communisten zich tijdens de revolutie tegenover de bevolking zouden hebben opgesteld.⁷

Deze voorbeelden laten zien dat de leiders van de Vietnamese Arbeiderspartij veel energie staken in het bevorderen van een geschiedbeeld dat hen als de legitieme erfgenamen van de Vietnamese patriotistische traditie en als de belangrijkste drijvende kracht in de recente Vietnamese geschiedenis voorstelde. Iemand die zich hiervoor sterk maakte was Pham Huy Thong, een vroegere secretaris van Ho Chi Minh en later de directeur van het Instituut voor Archeologie. Hij verklaarde in 1973 in een interview dat geschiedenis een bron van troost was. Dat was voor hem een verleden met als leidmotief een continue en succesvolle strijd tegen vreemde overheersing en als culminatie de overwinning in de Vietnam Oorlog, waarna een glorieuze toekomst wenkte voor het communisme als de meest recente drager van deze traditie in de oorlog tegen de Amerikanen en hun zuidelijke marionetten. Men zou kunnen zeggen dat de regering en de partij de geschiedenis van het land voor zichzelf reserveerden. Zij creëerden een eendimensionaal Vietnamees verleden waarin voor alternatieve opvattingen geen plaats was in een bewuste poging zo de bevolking volledig voor de oorlog en de revolutie te mobiliseren.⁸ Er was de Vietnamese Arbeiderspartij verder veel aan gelegen een nieuwe elite te creëren die als voorbeeld kon

Fig. 3 Jonge scholieren bezoeken het Museum voor Geschiedenis in Ho Chi Minhstad (foto auteur).

fungeren in de strijd in Zuid-Vietnam en tegen de Amerikanen. Men sprak in Hanoi over ‘voorhoedewerkers’, ‘modelsoldaten’ en ‘nieuwe helden’. De communistische geschiedschrijving stelde dat heldendom bij een heldhaftig land als Vietnam hoorde. Dat was een politieke beslissing van de regering en de partij met als grote doel dat de helden de regering legitimiteit en een identiteit die paste in de Vietnamese traditie konden verschaffen.

Een belangrijk moment was een conferentie in Tuyen Quang in mei 1952, waarvoor tweehonderdvijftig kaderleden van de partij en arbeiders, boeren en soldaten die zich hadden onderscheiden waren uitgenodigd. Vier soldaten, twee arbeiders en een boer werden als nationale helden geëerd. In een toespraak die de vooraanstaande communist Truong Chinh daar hield zette hij de kern van het nieuwe heldendom uiteen: ‘De held is gericht op het volk, toegewijd om het volk te dienen. Hij onderdrukt de mensen niet en neemt deel aan de bevrijding van de massa. De meeste helden zijn arbeiders en boeren.’⁹ In 1962 waren er al 147 nieuwe helden. Door hen te eren, bracht men ook eer aan het wezen van de natie. Een bijzonder moment – indien de held tenminste nog in leven was – was de terugkeer naar zijn dorp. Dat ging gepaard met de nodige feestelijkheden. Zijn geïdealiseerde heldendaden verbonden dan de held en impliciet het dorp met de idealen van de staat en leverden zo een bijdrage aan de verspreiding van de ideeën van de communistische staat. Het was daarbij van belang dat de biografie van de nieuwe helden onberispelijk was. Een speciale commissie onder leiding van de schrijver Nguyen Tuan was hiervoor verantwoordelijk, maar zij hadden het niet altijd gemakkelijk als wij een lid van de commissie mogen geloven:

Als wij bij elkaar kwamen om het leven van een held te bespreken, moesten wij eerst de onzuivere delen verwijderen. Officiële biografen creëerden geïdealiseerde karakters, die op papier bestonden. Maar tegelijkertijd moesten wij ervoor zorgen dat wij niet te veel logen.¹⁰

Hoe men te werk ging blijkt uit het verhaal over een van de bekendste helden Nguyen Van Troi (1940-1964). Hij wilde in mei 1964 een aanslag plegen op de Amerikaanse minister van Defensie Robert McNamara door de brug waarover hij reed van explosieven te voorzien. Hij was uit de omgeving van Danang afkomstig en vertrok op enig moment naar Saigon, waar hij volgens het verhaal het belang van de revolutie verkoos boven een leven met zijn geliefde. Er blijken verschillende varianten van zijn levensverhaal te bestaan. Tijdens de oorlog toen de partij in Hanoi de bevolking in het Zuiden wilde mobiliseren voor de door de communistische leiders gewenste

grote volksofstand gold hij als iemand die spontaan de kant van de revolutie had gekozen. Na de hereniging van 1975 kon men in een nieuwe versie lezen dat hij gestuurd was door de communisten uit het Noorden.¹¹ De levensbeschrijvingen van de helden kenden een vast stramien. De held was meestal van boerenafkomst, wat gold voor 93 procent van de bevolking. Zijn jeugd was vol ellende en onrechtvaardigheid en hij ging steevast gebukt onder de onderdrukking door het koloniale systeem. Opvallend was de bewondering die de toekomstige held zou hebben gehad voor de geesten die de voorouders aanbaden. Op deze wijze werd de held verbonden met de Vietnamese traditie. Stereotiepe momenten in zijn biografie waren de keuze voor de Vietminh of later het Bevrijdingsfront en het verkrijgen van het lidmaatschap van de partij.

Bijzondere aandacht had de partij voor degenen die in de strijd tegen ‘feodalisme en imperialisme’ waren gestorven. Het meest vereerd werden ‘de nationale martelaren’ die op dappere wijze aan het front waren gesneuveld, dan kwamen degenen die in actieve dienst waren gestorven en ten slotte degenen die werden vermist. Door het toekennen van erbewijzen, pensioenen en voorrechten en door het organiseren van speciale herdenkingsdagen voor de martelaren en gehandicapte veteranen probeerden de staat en de partij ook door middel van de aandacht voor de doden (en gewonden) invloed te houden op lokaal niveau. Dat de partij nieuwe helden koesterde betekende evenwel niet dat zij afscheid wilde nemen van de traditionele Vietnamese helden. De nieuwe helden werden juist geplaatst in de traditie van de oude helden uit een ver verleden. In de woorden van de historicus Tran Huy Lieu: ‘De nieuwe helden zijn de rechtstreekse nakomelingen van de oude figuren, omdat zij eveneens de glorieuze geest van ons volk laten zien. Wij koesteren de helden van vandaag om zo eer te bewijzen aan de grote figuren uit het verleden.’¹²

De kern van de verbinding van de oude en nieuwe helden lag voor deze en andere Noord-Vietnamese auteurs in de gemeenschappelijke gerichtheid tegen de vijanden van buitenaf en het streven naar eenheid. Dat een dergelijke visie volledig in strijd was met het wezen van het Vietnamese verleden deed hen niet. De eigentijdse behoefte stond voorop. De invloed van ‘de nieuwe geschiedenis’ is tot op de dag van vandaag groot. Van Vietnamese historici wordt nog steeds verwacht dat zij een bijdrage leveren aan de bestendiging van een geschiedbeeld waarin de nadruk ligt op millennia-oude tradities van de Vietnamese natie – lees de Viet – en de gezamenlijke strijd tegen bedreigingen van buitenaf.

Noten

1. Deze tekst is gebaseerd op: Pieter Meulendijks, *Een nieuwe geschiedenis van Vietnam* (Zoetermeer: Free Musketeers, 2016), met name paragraaf 13.15. “Cultuur en beelden in tijd van oorlog”, 698-719, vooral 706-715.
2. Patricia M. Pelley, *Postcolonial Vietnam. New histories of the national past* (Durham en Londen: Duke University Press, 2002), 21. Naast deze studie vooral: *The country of memory. Remaking the past in late socialist Vietnam*, ed. Hue-Tam Ho Tai (Berkeley, Los Angeles en Londen: The University of California Press, 2001).
3. Zie over dit laatste: Meulendijks, *Nieuwe geschiedenis*, 714-718 (“Minderheden en hun plaats in de geschiedenis van Vietnam en de Vietnam Oorlog”). De Viet was/is de omvangrijkste bevolkingsgroep. Zij vorm(d)en vijf zesde van de bevolking van Vietnam.
4. Pelley, *Postcolonial Vietnam*, 144.
5. De nieuwste inzichten over de Hungkoningen en het koninkrijk Van Lang: Liam C. Kelley, “The biography of the Hong Bang clan as a medieval invented tradition”, *Journal of Vietnamese Studies* 7(2012) 87-130.
6. Het bedrog reikte nog verder. Een van de recente inzichten van de westerse geschiedschrijving is dat Ho Chi Minh in de laatste jaren van zijn leven op een zijspoor was beland en (evenals Vo Nguyen Giap, de overwinnaar bij Dien Bien Phu in 1954) grotendeels van zijn politieke macht was beroofd door partijleider Le Duan, die zich bij herhaling minachtend uitliet over de president, vgl. Meulendijks, *Nieuwe geschiedenis*, 522, 638-642. Degene die later een grote rol speelde bij de bekendmaking dat het testament van Ho was vervalst was Bui Tin, de kolonel van het Noord-Vietnamese leger die op 30 april 1975 de capitulatie van Zuid-Vietnam had geaccepteerd, maar later teleurgesteld raakte in de ontwikkeling van zijn land. Hij regelde dat de memoires van Ho’s persoonlijke secretaris Vu Ky in 1989 in de partijkrant *Nhan Dan* werden gepubliceerd. Daarin onthulde Vu Ky het bedrog uit 1969. Het leidde tot harde kritiek van de partijleiding op beiden. In 1990 vertrok Bui Tin naar het Westen en een jaar later werd hij uit de partij gezet (ibidem, 710).
7. Zie Meulendijks, *Nieuwe geschiedenis*, 710-712; Christoph Giebel, “Museum-shrine. Revolution and its tutelary spirit in the village of My Hoa Hung”, in: *Country of memory*, ed. Hue-Tam Ho Tai, 77-106 en Christoph Giebel, “Telling life. An approach to the official biography of Ton Duc Thang”, in: *Essays into Vietnamese pasts*, eds. K.W. Taylor en John K. Whitmore (Ithaca. NY: Cornell University Press, 1995), 246-272.
8. Meulendijks, *Nieuwe geschiedenis*, 710-715; Benoît de Tréglodé, *Heroes and revolution in Vietnam* (Singapore: NUS Press, 2012); Hue-Tam Ho Tai, “Situating memory”, in: *Country of memory*, ed. Hue-Tam Ho Tai, 1-18, aldaar 4.
9. De Tréglodé, *Heroes and revolution*, 28.
10. Ibidem, 97.
11. Idem, 98-100.
12. Idem, 162